

**YOSHLARNI IJTIMOIIY HAYOTGA TAYYORLASHDA OILA VA
OILAVIY MUNOSABATLARNING O‘RNI**

Bekberdiyeva Gulbahor Ortiqaliyevna

*University of Business and Science oliy ta’lim muassasasi Pedagogika va
psixologiya kafedra o’qituvchisi*

Azamova Fotima Jurayevna

talaba

Annotatsiya: Ushbu maqola oilaning ijtimoiy, iqtisodiy va ma'naviy vazifalarining o'zaro bog'liqligini tahlil qiladi. Oila a'zolarining bir-biriga ta'siri, oilaviy tarbiya va ma'naviyat, shuningdek, jamiyatning oilaga bo'lgan munosabati o'rganiladi. Oila ichidagi ijtimoiy vazifalarning bajarilishi, oilaning barqarorligini va yangi avlodni tarbiyalashdagi ahamiyatini ko'rsatadi. Shuningdek, oilaning iqtisodiy ta'minlanishi, sog'liq va ta'lim-tarbiyadagi o'zgarishlar oilaning rivojlanishiga qanday ta'sir ko'rsatishini tushuntiradi. Muqaddas oila qadriyatlari, ota-ona va farzandlar o'rtasidagi munosabatlar, davlatning oilaga nisbatan siyosati ham ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Oila vazifalari, oila a'zolari, ijtimoiy vazifalar, iqtisodiy ta'minot, tarbiya, ma'naviy kamolot, oila va jamiyat, farzand tarbiyasi, oila qadriyatlari, oila muqaddasligi

Oila, insoniyat jamiyatining asosiy va muhim tarkibiy qismi sifatida, o'z vazifalarini bajarishda bir-biri bilan chambarchas bog'liq va o'zaro ta'sir qiluvchi jarayonlarni o'zida aks ettiradi. Oila ichidagi vazifalar, nafaqat farzandlarning tarbiyasi va ta'limi, balki iqtisodiy, ijtimoiy va ma'naviy vazifalarni ham o'z ichiga oladi. Bu jarayonlarning o'zaro bog'liqligi oila ichidagi har bir a'zo, jumladan ota-ona, farzand va jamiyatning o'zaro munosabatlarini shakllantiradi. Oila vazifalarining bajarilishi bir-biri bilan bog'liq holda ro'y beradi. Ular o'zaro bog'liq holda rivojlanadi. Rivojlanish jarayonida oila vazifalari o'zaro bog'liq holda bir-biriga ta'sir etadi. Masalan, oilada farzandlar tug'ilishini olaylik. Oilada farzandlarning sog'-salomat tug'ilishi ona salomatligiga, ona salomatligi va

tug'ilgan farzandning sog'-salomat o'sishi esa oilaning iqtisodiy vazifasining bajarilishi darajasiga, ya'ni moddiy ta'minlanish darajasiga uzviy bog'liqdir. Oilada tug'ilgan farzandning yetuk inson bo'lib shakllanishi oilaning ta'lim-tarbiyasiga, bola dunyoqarashining shakllanishiga, ya'ni oilaning ijtimoiy vazifalarining bajarilishiga chambarchas bog'liq. Oilada berilgan ta'lim-tarbiya farzand dunyoqarashining shakllanishiga, uning jamiyatga, kishilarga, o'zgarishlarga bo'lgan munosabatlariga ta'sir etmay qolmaydi. Farzand oila muhitida katta bo'lar ekan, uning bari xulq-atvori, atrof muhitga, oilaga bo'lgan munosabati, kelajakda o'zining oila qurishi, farzandlar ko'rishi haqidagi fikrlari shakllanib boradi. Agar oilaning ijtimoiy vazifasi ijobiy bajarilsa, ya'ni bolada oilaga, ota-onaga, keksalarga hurmat, o'zaro yordam kabi xislatlar shakllansa, u kelajakda oila qurgach, o'zi ham farzandlarini xuddi shu tarzda tarbiyalashga intiladi. Yoshlar oila xo'jaligini yuritish, oilani iqtisodiy jihatdan ta'minlash va boshqa tajribalarni ham ota-onasidan o'rganadilar. Demak, yangi avlodning oila qurishida, oilaviy munosabatlarni shakllantirishida, oilani mustahkamlab borishida undagi ijtimoiy-iqtisodiy vazifalarning bajarilishi asosiy omil hisoblanadi. Eng avvalo, yigit va qizni oilaviy hayotga tayyorlash, oiladan ularga yoshligidanoq qunt va vazminlik bilan yaxshi tarbiya berishni talab etadi. Agar ota-ona o'z farzandlarining fe'l-atvorini, ruhiyati va mayllarini yaxshi bilsa, shulardan kelib chiqib, ularga ta'sir etadigan yo'llar bilan tarbiya bersa, bunday ro'zg'or egalari kelajakda quriladigan barqaror oilalarga zamin hozirlagan bo'ladi. Oilaning tashkil topishi va miqdoriy o'zgarishiga ta'sir qiluvchi omillardan yana biri, uning jamiyatdagi o'rni, kishilarning oilaga bo'lgan munosabati hisoblanadi. Tadqiqotlar insoniyat taraqqiyotining hozirgi bosqichida hamma davlatlarda ham insonlarning oilaga, turmush qurib, farzand ko'rib yashashiga bo'lgan munosabatlari bir xil emasligini ko'rsatadi. Bu munosabatlar har bir xalqning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti darajasiga, diniga, urf-odatlariga va qadriyatlariga bog'liq. Ma'lumki, qadimdan musulmon xalqlarida oila muqaddas hisoblangan. Islomda nikohsiz er-xotin bo'lib yashash man etilgan. Millat

ko‘payishining birdan-bir yo‘li erkak va ayolning nikoh va oila munosabatida bo‘lishidir. Sharqda oilaviy munosabatlar odob-axloq, milliy, umuminsoniy qadriyatlar, diniy mezonlarga asoslanadi. Buning natijasida, oilalar mustahkam, oilaviy munosabatlar madaniyati yuqori, yosh avlodni tarbiyalab, voyaga yetkazish asosiy maqsad hisoblanadi. Xalqimiz qadimdan o‘z farzandlariga “yaxshi nom qo‘yish, yaxshi muallim qo‘liga topshirib, savodini chiqarish, ilmiy, kasb-hunarli qilish”ni hayotiy faoliyatining asosi deb bilgan. Albatta, tarbiyada ota-ona ibratini, ota-ona mas‘uliyati barcha xalqlar, barcha zamonlar uchun mushtarak ahamiyatga ega bo‘lgan katta ijtimoiy muammodir. Ammo bu mushtarak, umumiy, hal etilishi zarur muammo turli zamonlarda har xil xalqlarda o‘ziga xos qimmatga ega bo‘lgan va turli ko‘rinishlarda namoyon bo‘lib kelgan. O‘zbek xalqi uchun tarixda bu muammo yechimi milliy qadriyat darajasiga ko‘tarilgan va turmush tarzimizning muhim bir tarkibiy qismiga aylangan. Bu murakkab jarayonning sodir bo‘lishida, avvalo, davlatning ta’lim-tarbiyadan manfaatdorligi, sog‘lom muhitning yuzaga kelishi, oilaning iqtisodiy va ma’naviy negizi takomillashuvi bilan bog‘liq masalalar turmush tarziga ijobiy ta’sir qiladi. Oilaga nisbatan davlat munosabatini shakllantirish milliy xususiyatlarimizga asoslanadi, chunki Sharqda ota-ona va farzand munosabatlariga alohida ahamiyat beriladi. Bu oilaning eng bebaho fazilati sanalanadi. Ota-onalarning farzandlar taqdiri uchun mas‘ulligi, farzandlarning ota-ona oldidagi burchlari hech bir xalqda o‘zbeklardagidek teran va adolatli tartib kasb etmagan. Konstitutiya azaliy urf-odatlar qat’iy tartibga solingan: "Ota-onalar o‘z farzandlarini voyaga yetgunlariga qadar boqish va tarbiyalashga majburlar". Yoxud "Voyaga etgan, mehnatga layoqatli farzandlar o‘z ota-onalari haqida g‘amxo‘rlik qilishga majburlar". Bolaning eng yaxshi manfaatlari ota onalarning asosiy g‘amxo‘rliklari natijasi hisoblanadi. Oilada an’anaviy tusga kirgan ota-onaning farzandlar taqdiri uchun mas‘uliyati, farzandlarning ota onalar oldidagi burchlari, o‘zaro hurmat, qadr-qimmatini o‘rniga qo‘yish, mehr-muhabbat, bir-birlariga nisbatan oqibatlilik, birgalikda qiyinchiliklarni yengib o‘tish kabi xislatlar

bugungi kunda jamiyat hayotida ham yaqqol ko‘rinmoqda. Oilada oila a‘zolarining jismoniy salomatligi va ma‘naviy kamoloti uchun doimiy ravishda g‘amxo‘rlik qilib boriladi. Chunki oila jamiyat negizi bo‘lib, ko‘p asrlik mustahkam ma‘naviy tayanchlar, avvalo, oila muhitida seziladi. Bu jarayon bobolar o‘giti, ota ibrati, ona mehri bilan amalga oshadi. Oiladagi sog‘lom muhit – sog‘lom mafkurani shakllantirish manbaidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I.A. Yuksak ma‘naviyat – yengilmas kuch. - T.: O‘zbekiston, 2008.
2. G‘aybullaev N.R. va boshq. Pedagogika.Ma‘ruzalar matni. -T.: Universitet, 1999.
3. Mavlonova R. va boshq. Pedagogika. Darslik. -T.: O‘qituvchi, 2001.
4. Радугин А.А. Психология и педагогика. - М.: Центр, 2003.
5. Pedagogika (pedagogika nazariyasi va tarixi): O‘qituvchilar tayyorlash va pedagogika fani ta‘lim sohasi bakalavriat yo‘nalishi uchun darslik. Prof. M.X.Toxtaxodjayevaning umumiy tahriri ostida; O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta-maxsus ta‘lim vazirligi. -T.: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2010. 94
- 6.Saydalieva N.Z. Yoshlarni oilaviy hayotga tayorlashning ijtimoiy-falsafiy muammolari. Falsafa fan.nom. diss... avtoreferati. -T., 2005.
7. Hasanboyev J., To‘raqulov X., Xaydarov M., Hasanboyeva O., Usmonov N. Pedagogika fanidan izohli lug‘at. - T.: Fan va texnologiya, 2009.
8. Abdusamedov A., Xo‘jayev M. va boshq. Mustahkam oila ma‘naviyati. - T.: Sano-standart, 2012.